

Wachten onder de bremstruik

Parochies proberen tussen verleden en toekomst christelijke gemeenschap te vormen

- ▶ Individualisme stort parochies in crisis
- ▶ Nederlandse theoloog pleit voor geloofsverdieping als kerntaak van de parochie
- ▶ Geloofsvorming gebeurt echter vaak buiten de parochie

Erik DE SMET

Parochies golden lange tijd als een ijzersterk model van kerkopbouw: laagdrempelig en aanwezig waar mensen wonen. Vandaag lijkt dat model te hebben afgedaan, en niet alleen omdat vrijwilligers vaak ouder zijn dan zestig. Een studiedag aan de KU Leuven en een bijbehorend boek stellen vast dat parochies een proces van overgang en omvorming doormaken. Terwijl het oude verdampt, is het nieuwe echter nog niet in zicht.

Volgens Henk Witte, hoogleeraar theologie en spiritualiteit in Tilburg, dankten parochies hun succes lange tijd aan een collectieve identiteit. Vandaag draait alles echter om het individu. In vanouds katholieke streken vormen gelovigen nu een minderheid, waardoor het zogeheten volkscatholicisme verdampt.

De bisdommen reageren daarop met herstructureringen. Die zijn in Vlaanderen nog pril, maar in onze buurlanden hebben ze al ingrijpende gevolgen. Het Nederlandse bisdom Haarlem brengt zijn 162 parochies terug tot 55. In Berlijn verdwijnen zeven van de tien parochies.

De Kerk is echter meer dan parochie, denk maar aan de kleine

groepen, de nieuwe bewegingen, of het zogeheten 'eventkatholicisme', waarbij mensen wel meedoen met een grootschalig katholiek 'event', maar geen band hebben met de parochie. „Er schuilt echter een adder onder het gras”, meent Witte. „Het risico van dat alles is zelfbevestiging. Gemeenschapsvorming in de parochie is meer dynamisch dan veel van dat nieuwe. Feit is dat je als gelovige op diverse manieren katholiek kunt zijn.”

De Nederlandse specialist kerkopbouw René Hornikx wil de parochie echter nog niet afschrijven, ook al bevindt ze zich tegenwoordig vaak aan de rand van de samenleving. De voorbije jaren werkte Hornikx in vijf parochies in Valkenswaard, die sinds 2002 een federatie vormen. Hij heeft zowaar een medicijn: herbronnen, naar de diepte van het geloof gaan en het oude durven loslaten. „Jonge ouders hebben het daar het makkelijkst mee”, ver-

„Geloofsverdieping gaat aan kerkopbouw vooraf. Reorganisatie wint het te vaak van herbronning”

telt hij. „Ze zien er geen graten in voor een doopsel te verkassen naar een andere kerk. Het gaat er niet om meer te doen, maar om wat we doen anders te gaan doen. Een beperkter sacramenteel aanbod zou wel eens heilzaam kunnen blijken voor onze sacramentele beleving.”

Hornikx meent dat geloofsverdieping voorafgaat aan kerkopbouw. In de praktijk wint reorganisatie het helaas van herbronning, met als gevolg dat de

parochie volgens hem lijkt op een bouwvallige villa die weliswaar in de steigers staat, maar die niemand wil betreden.

Hornikx suggereert dat parochies zich best inspireren op de profeet Elia die ontgoocheld onder de bremstruik gaat liggen. Daar stoot God hem aan. Aldus kan de crisis de voedingsbodem worden van een nieuw begin. Mensen samenbrengen rond de bron is voor Hornikx de prioriteit van de parochie. Het gevolg is een gemeenschap van kleine groepen, een idee dat al dertig jaar geleden werd geopperd.

Aan de basis heerst er echter scepsis. Geloofsvorming en verdieping gebeuren nu al vaak elders dan in de parochie: in groepjes die geen rechtstreekse band hebben met de parochie of op het niveau van het bisdom. In het Franse bisdom Poitiers groeit een andere structuur met gemeenschappen los van de parochie. Dat brengt ook een ander priesterbeeld met zich mee, evenals een andere vorm van verantwoordelijkheid van leken.

Een volstrekt nieuwe stijl aannemen, is volgens Henk Witte tot slot de sleutel om vruchtbare vernieuwing in de parochie op gang te brengen. Parochies moeten zich vragen stellen en zich naar buiten keren: „Hoe gaan we om met nieuwe gezichten? Welke uitstraling hebben we bij derden? Hoe staan we tegenover mensen die het moeilijk hebben? Inhoud en vorm vinden elkaar in de stijl die we hanteren.”

De ideeën van de studiedag in Leuven kunt u nalezen in Marc Steen, *Parochie... Waarheen?*, Halewijn, Antwerpen, 2013, 22,50 euro. Bestellen? Zie bladzijde 15.

STANDPUNT

Bert CLAERHOUT

Afscheid van een groot denker

Met het overlijden van de 91-jarige Antoon Vergote, op donderdag 10 oktober, verloor onze Kerk een van haar grootste denkers van de voorbije eeuw. Vergote, die in 1921 in Kortrijk werd geboren, was priester en emeritus professor van de KU Leuven. Hij genoot wereldfaam door zijn brede wetenschappelijke kennis. Na zijn doctoraat in de theologie promoveerde hij in de filosofie met een studie over Thomas van Aquino. In Parijs specialiseerde hij zich aan het Institut Catholique in de psychoanalyse en de antropologie. In de Franse hoofdstad ontmoette hij grote filosofen zoals Merleau-Ponty en Lévi-Strauss. Hij nam er ook deel aan de beroemde seminars van Lacan.

Na zijn studies doceerde Vergote godsdienstpsychologie, wijsgerige antropologie en godsdienstfilosofie aan de KU Leuven en de Université Catholique de Louvain (UCL). Hij deed onderzoek naar het godsbeeld van mensen en verdiepte zich in de belevingswereld van niet-westerse religies. Hij schreef ook tal van boeken met als bekendste Nederlandse titels: *Het huis is nooit af* (1974), *Bekentenis en begeerte in de religie* (1978), *Het meerstemmige leven* (1987), *Cultuur, religie, geloof* (1989), *De Heer je God liefhebben* (1998) en *Moderniteit en christendom* (1999).

De verhouding tussen God en wereld in een cultuur waarin het geloof niet langer de grondslag van alles is, was een van de cruciale thema's in Vergotes denken. Daarmee trad hij in het voetspoor van Albert Dondeyne, een al even belangrijk figuur van de Vlaamse katholieke intelligentsia van na de Tweede Wereldoorlog. Voor Vergote bestaat het christelijke geloof allereerst in een persoonlijke betrokkenheid op God. De wereld is 'eigenwettig', dat wil zeggen dat God nergens als een deus ex machina tussenbeide komt om de natuurlijke wetmatigheden om te buigen. De terreinen waar het geloof zich realiseert, zijn de ethiek – waar geloof en maatschappij elkaar treffen – en de taal en het denken. Het is in de geloofstaal en de reflectie dat de gelovige de verbinding tussen zijn godsgeloof en zijn 'in de wereld zijn' verwezenlijkt.

Dat het geloof onverenigbaar is met het wetenschappelijke denken, noemde Antoon Vergote een misvatting

In *Cultuur, religie en geloof* maakte Vergote duidelijk dat spreken en denken over God alleen met metaforen (figuurlijke uitdrukkingen) kan. Het is volgens hem een vergissing te denken dat dit een 'oneigenlijk' spreken is dat beter door een zakelijke manier van communiceren wordt vervangen. Integendeel, de metafoor schept een nieuwe betekenis door twee betekenislagen met elkaar te verbinden. Hoe rijker echter de menselijke ervaring van waaruit iemand over en tot God spreekt, des te sterker is zijn geloofsleven, want in een atheïstische cultuur blijft alleen een denkend geloof overeind. Dat het geloof onverenigbaar is met het wetenschappelijke denken, noemde Vergote een misvatting. Het geloof zegt immers niets over de structuur van de wereld. Het zegt alleen iets over God als Schepper. Als we willen weten hoe de wereld precies in elkaar steekt, moeten we bij de wetenschap terecht.

Voor Vergote was de moderniteit een belangrijke stimulans voor een nieuw christelijk leven en denken. Hij was een aimabel man die tot zijn laatste levensjaren geboeid was door de ontwikkelingen in zowel de mens- als de natuurwetenschappen. Dat hij zelden of nooit in de media kwam, komt doordat hij als christelijke intellectueel niet meer in de adressenboekjes van de journalisten paste. Bovendien interesseerde hem dat nauwelijks. Het waarheidsgehalte van zijn uitspraken was hem dierbaarder dan vluchtig succes in de media. Toen de Belgische natuurkundige François Englert onlangs de Nobelprijs voor Fysica kreeg voor zijn beschrijving van het Higgsdeeltje, schreef de hoofdredacteur van *De Morgen* dat het bestaan van een scheppende God nu helemaal is ondergraven. Als je zulke uitspraken aan het gedachtegoed van iemand met het kaliber van Vergote toetst, klinkt dat hoogst potsierlijk en bekrompen. 9

Liezele, dorpsfeest rond en in de parochiekerk. © Frank Bahn Müller